

Radnice Menšího Města pražského

KAREL KIBIC

Malostranské radnici v Praze byly v poslední době věnovány dvě práce — stručný leč hutný článek Cyrila Merhouta,¹ soustředěný na zjištění hlavních historických údajů, a zasvěcená analýza Dobroslava Líbala a Jana Muka,² jejíž význam tkví zejména ve stavebně historickém rozboru budovy. Jestliže se k tomuto tématu vracíme, je tomu tak vedle úsilí o zhodnocení budovy také proto, že je třeba se vyrovnat s památkovými aspekty při výhledové rehabilitaci radnice a Malé Strany, zabývat se jejím zařazením do vývoje radničních budov u nás i v širším území a konečně sledovat dále otázku atribuce a slohové proveniencie, protože radnice patří k nejvýznamnějším a dosud ne zcela objasněným budovám naší renesanční architektury.

Na mimořádný význam Prahy v dějinách evropského vývoje bylo již poukázáno v různých pojednáních v mnoha směrech: tak byl porovnáván počet románských kostelů a zděných domů v Praze a ostatních evropských metropolích,³ velikost areálu gotické Prahy po založení Nového Města s jinými významnými městy,⁴ stejně tak počet měšťanských domů v renesanci,⁵ kostelů, klášterů a paláců v baroku atd. Neméně závažný a význam historické Prahy prokazující je počet radničních domů v Praze, kterých bylo na konci renesančního období osm,⁶ kdežto u ostatních metropolí převážně nepřesahuje počet dvou až tří.⁷ Zároveň však tato okolnost ukazuje směr společenského vývoje v postupné decentralizaci městské správy. To je patrné nejlépe právě na Menším Městě

¹ Cyril Merhout: Radnice. O Malé Straně, str. 83—91.

² Dobroslav Líbal a Jan Muk: Malostranská radnice. Stavebně historický průzkum Prahy. SÚRPMO 1965.

³ Počet románských kostelů uvádí Vojtěch Birnbaum pro Prahu 37, kdežto pro Kolín n. R. 18, Řezno 10, Mohuč a Bamberg 9, Würzburg 8, (Vojtěch Birnbaum: Románská Praha. Ročenka pro pěstování dějin umění za r. 1923, Praha 1924); Jan Čarek počet rom. kostelů zvyšuje na 39 (Jan Čarek: Románská Praha, str. 215, Praha 1947) a v poslední době byly zjištěny románské části některých dalších kostelů. Počet románských zděných domů v Praze se již téměř blíží 70.

⁴ Vilém Lorenc: Nové Město pražské, Architekt r. XLVI — 1948, str. 67—8: výměra Prahy je v pol. 14. stol. 5,34 km², kdežto Kolína n. R. 4,1, Paříže 3,76, Florencie 3,14, Londýna 2,7 km². Středověký Norimberk a Vídeň byly nesrovnatelně menší. Ve studii o půdorysu Nového Města, v tomto sborníku uveřejněné, uvádí Vilém Lorenc výměru Karlovské Prahy 6,45 km². Podobně je možné porovnávat velikost náměstí: středověké tržiště v Brémách má plochu 4,500 m², v Lübecku 5000 m², Altmarkt v Kolíně n. R. 7000 m² — Karlovo náměstí v Praze 80 550 m². Vilém Lorenc: Nové Město pražské. Ochrana památek, 1959, str. 20.

⁵ Počet domů ve Vídni byl roku 1566 1035 (Weisz, Wien II. 387) roku 1596 v Praze 4122 (Dvorský, O počtu domů v Praze a král. městech v Čechách v XVI—XIX. stol., ČČM 1881, str. 484).

⁶ Ve Starém Městě, Malé Straně, Novém Městě, na Hradčanech, v Židovském městě, Vyšehradě, Podskalí a osadě sv. Jana v Oboře — Jánském vršku.

⁷ Větší počet radnic přichází u historického města zcela výjimečně, protože vlastně prokazuje aglomeraci většího počtu samostatných městských organismů, což je v rozporu s milovým právem. Maximální počet radnic v renesanci se po Praze vyskytuje u nás v Třebíči (Třebíč, Podklášteří, Židovské město).

pražském, kde vzniká „postranní právo“, oblast při kostele sv. Jana v Oboře se samosprávně osamostatňuje a dokonce získává též svou vlastní radnici.⁸ Ale nás zajímá sám vznik samosprávy Menšího Města pražského, původně nazývaného Nového Města. Jako Staré a Nové Město, také Malá Strana zahrnula v sobě při svém vzniku jakožto město r. 1257 starší osídlení, které zde rovněž do jisté míry ovlivnilo městský půdorys. Románská rotunda sv. Václava v místě pozdějšího jezuitského kláštera byla farním kostelem této starší osady, avšak pravidelnost Malostranského náměstí i některých uličních tahů dokazují na druhé straně uplatnění plánovaných záměrů při zakládání města. Na poměrně časném osamostatnění Malé Strany měl značný podíl též říční předěl, jak tomu bylo později — v gotice či renesanci — u řady jiných měst a městeček.⁹ První schůzky městské rady se konaly — obdobně jako na Starém Městě — v kostele sv. Mikuláše. Radnice vznikla na Malé Straně ve 14. stol., a to snad ještě v jeho první polovině; Merhoutův předpoklad, že by tomu tak mohlo být už před r. 1330, kdy je na Malé Straně první záznam purkmistra,¹⁰ je zřejmě předčasný — Malá Strana neměla jistě radnici dříve než Staré Město.¹¹ První zmínka o radnici pochází až z r. 1407.¹² Cyril Merhout předpokládá její vznik přeměnou z rychty v první polovině 14. století.¹³ Další zmínka je už zároveň zprávou o zániku radniční budovy, „klínotu města“. 4. listopadu 1419 sestoupili v noci královští žoldnéři z Hradu na Malou Stranu, vyplnili radnici, zničili městské knihy a budovu zapálili.¹⁴ Radnice stála uprostřed náměstí v bloku čtyř domů proti kostelu sv. Mikuláše. Šlo tedy o situaci dosti obdobnou jako na Starém Městě. Po roce 1419 byla budova dlouhou dobu poustkou. Roku 1436 patřil již městu jako radnice jiný dům, získaný odkazem po písaři Václavu z Bítova. O původním radním domě uprostřed náměstí jsou pak další zmínky roku 1455, případně o „staré radnici“ (*antiquum pretorium*) r. 1454, 1467. To již stál na jeho místě nový dům, postavený roku 1453. O nové radnici, umístěné v nynějším čp. 271, je pak v archívních zprávách řada zmínek, z nichž charakteristická je z roku 1467: „*domus quondam Wenceslai notarii huius civitatis, tunc vero communitatis*“. V domě se dosud zachovaly portály vjezdu se železnými vraty z této doby, jinak však jej požár roku 1503 těžce poničil. Roku 1478 Malostranský dům prodali Ondřeji Sictorovi a zároveň koupili od Jana Tovačovského z Cimburka za 35 zl. uherských pustý dům na nároží

⁸ Zmínka o ní je v bodě 1) Listiny Ferdinanda III., vydané 12. července 1648 v Linci, ve které císař nařídil připojení postranního práva sv. Jana k Menšímu Městu pražskému. Radnice pak má být prodána — „zu abzählung der schulden aber vmb zu ihrer gemeinde gehöriges hausz, dasz rathhausz genandt, zu uerkauffen macht haben sollen...“ Jar. Čelakovský: *Privilegia měst pražských* str. 591.

⁹ Pro města či městečka, vznikající po obou stranách řeky, má mílové právo omezenou platnost. Příklady u nás: Brandýs — Stará Boleslav, Český Krumlov—Latrán, Třebíč — Předklášteří, Frýdek — Místek, Valašské Meziříčí — Krásno n. B. aj.

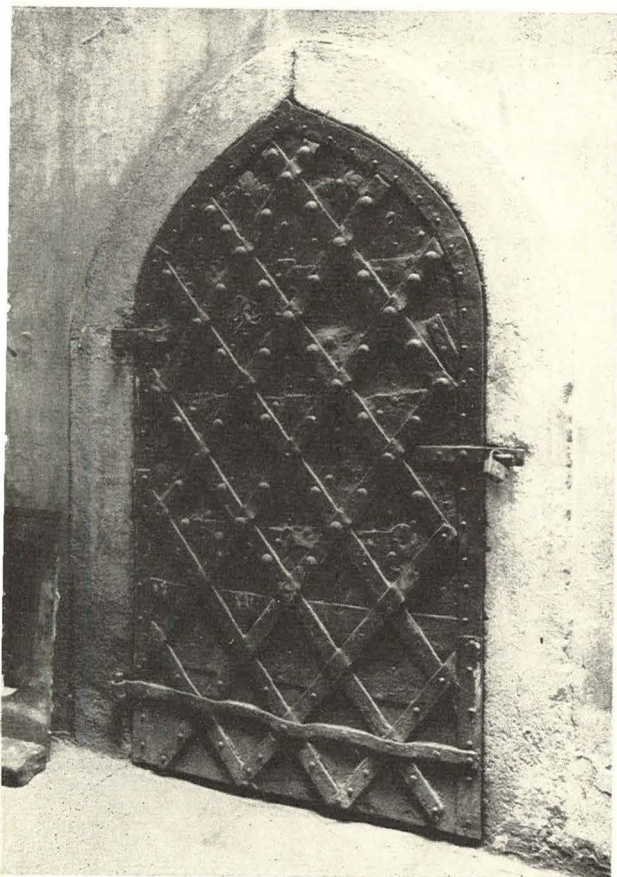
¹⁰ Cyril Merhout: *O Malé Straně*, str. 83

¹¹ Není ovšem vyloučeno, že Staré Město mělo dům pro schůzky městské rady už před rokem 1338.

¹² *Coram iuratis in praetorio ante quattuor scampna judiciaria in iudicio contestato*. Viz Tomek: *Základy starého místopisu Pražského*, oddíl III.—V., str. 2.

¹³ Cyril Merhout: *Paláce a zahrady pod Pražským hradem*, str. 11. Přeměna rychty v radnici přichází však u našich měst až ve stol. 15.

¹⁴ Vavřínek z Březové, str. 342; Staré letopisy č. 32; Tomek: *Základy III.*, str. 2. Tato událost vysvětluje zároveň, proč se nezachovalo více písemných zpráv ze 14. stol. o radnici.

Dům čp. 271/III — dveře bývalého radničního vězení

Dům čp. 271/III — dveře bývalého radničního vězení (Snímek K. Kibic)

Malostranského náměstí a postavili si zde novou radnici, o níž se už r. 1479 mluví jako o „domus novi praetorii“ a v roce 1481 „novum praetorium“. Velký požár r. 1503 postihl také tuto budovu. Zajímavým pramenem pro představu o společenských poměrech malostranského měšťanstva té doby i radniční budově je listina krále Vladislava z 31. prosince 1515. Listinu vydal král na žádost purkmistra, konšelů a celé obce malostranské, aby aplikoval zásady volby městské rady u Starého a Nového Města pro „mnohé nedostatky i potřeby též také i náklady a nebezpečství mnohá téhož města Menšího Pražského“. V listině se praví: „Když by kolivěk konšelé předešlí roku svého předešlého vedle způsobu starodávného doseděli, tehdy hned všechna obec na rathauz aby obeslána byla a tu každý toho města měšténin pod milostí naší a skutečným trestáním, kteréž týmž konšelům tehdaž vybraným porúčíme a moc dáváme, najíti se osobů

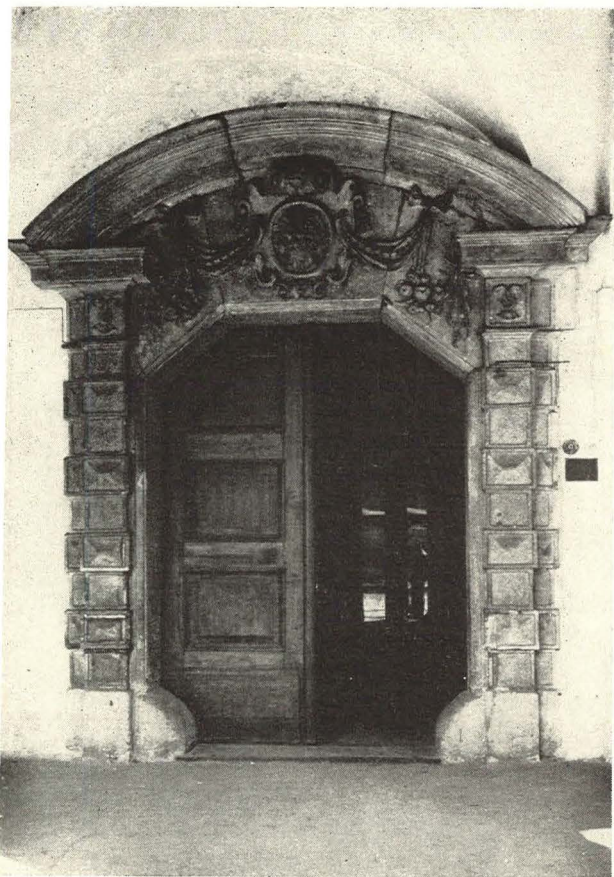
svů dal a tu v přítomnosti obce staří konšelé, prvé nežli své úřady vzdadí, aby z starších obecních osm osob a z měšťan vedle práva městského usedlých, mužův dobrých, rozumných a na své cti i pověsti i sice jinak zachovalých, na své přísahy volili“. Svoláním měšťanů na rathauz svědčí o existenci „velké síně“, „paláce“, jaký se nacházel ve Staroměstské i Novoměstské radnici či v radnici v Táboře a který byl nezbytnou dispoziční součástí pozdně gotické radnice. Trest za neúčast při jednání, tedy požadavek bezpodmínečné přítomnosti všech malostranských měšťanů při volbě, zase prokazuje rozměrnost tohoto prostoru. V dalším je pak doklad existence radní síně atd. Verše Blažeje Jičinského z roku 1589, uveřejněné Cyrilem Merhoutem,¹⁵ uvádějí: „Při tom rynku jest dům radní, v němž příbytkové nákladní, teď nyní znovu vzdělání. Šíř v gruntech otevřenější, vše pro věci potřebnější, nebo ho přistaveno více, než-li pravá polovice“. Verše prokazují, že v té době došlo k rozsáhlejší úpravě a rozšíření radnice; Merhout je předpokládá na nádvoří vedle či naproti pivovaru a širší otevření gruntů mohlo dle něho znamenat zřízení podloubí.¹⁶ Jisté osvětlení rozsahu těchto úprav by mohlo přinést porovnání znázornění radnice na panorámatu Prahy od Jana Kozla a Michala Peterleho z Annabergu z r. 1562 a takzvané Sadelerově rytině z r. 1606. Na obou pohledech se nachází na nároží náměstí dvoupatrová věžová část, vedle pak je část jednopatrová, na pohledu z r. 1562 o jednom podloubí, oblouku z r. 1606 se čtyřmi. I když je samozřejmé, že rytina z r. 1562 je schematická, není vyloučeno, že právě patrové východní křídlo, tedy pravá polovina objektu, bylo tehdy přestavěno, případně rozšířeno.¹⁷ Rytina z r. 1606 je zaznamenává detailně se sedlovou střechou, rovnoběžnou s hlavním průčelím, na jejímž hřebeni se nacházela sanktusníková věžička, jako tomu bylo u radnice Staroměstské. Tato část v lici ustupovala proti nárožní věžové budově se dvěma oblouky v přízemí, strmou valbovou střechou s vikýřem do náměstí. Ve druhé polovině 16. století byla radnice místem významných jednání. V r. 1575 zde projednávaly a přijaly stavy, vyznávající podobojí, Českou konfesi. Merhout zde z různých zpráv připomíná místnost rady, dva pokoje, síň, širokou chodbu nad schodištěm a obraz Bartoloměje Sprangera Justicie s několika Genii, který zdobil síň v radnici.¹⁸ Za vpádu Pasovských 15. února 1611 byla radnice silně poškozena, když sem ustoupila část vojska a ostřelovala z jejích oken Pasovské. Ti snesli před budovu dřevěné části bud a zapálili je. Stavovští se pak vzdali. Po odchodu Pasovského vojska z Prahy se však v radnici dále zasedalo. Literaturou uváděné poničení radnice v r. 1611 mělo být podnětem k její nové výstavbě. Je však možné, že Malostranští usilovali o honosnou přestavbu už dříve, protože poměrně jednoduchá gotická radniční budova se ocitla v podřízené situaci vedle kvapně rostoucích vznešených šlechtických sídel i měšťanských domů. K tomu přistoupilo též vypjaté měšťanské sebevědomí této významné evropské metropole s mezinárodní společností, obývající Malou Stranu. Na počátku r. 1617 se obrátila malostranská městská rada na císaře o přispění na stavbu a úpravu nové radni-

¹⁵ Cyril Merhout: O Malé Straně, str. 84.

¹⁶ Tamže, str. 84.

¹⁷ Ve stavebně historickém rozboru se naopak předpokládá „pravá polovice“ ze stanoviska uživatele objektu, tj. při pohledu z vnitřku budovy. Dobroslav Líbal — Jan Muk: Malostranská radnice, str. 3.

¹⁸ Cyril Merhout: O Malé Straně, str. 85

*Vstupní portál do Malostranské radnice —
kolem 1660 (Snímky K. Kibic)*

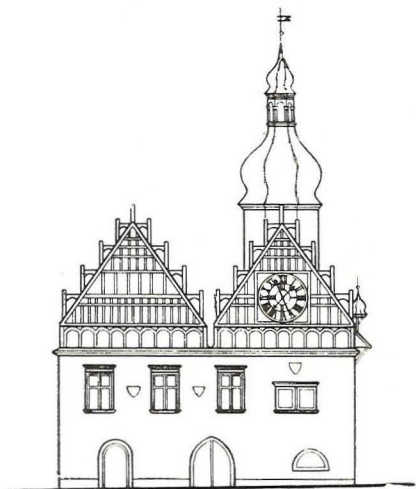

*Intarzované dveře z Malostranské radnice
přemístěné do Staroměstské radnice*

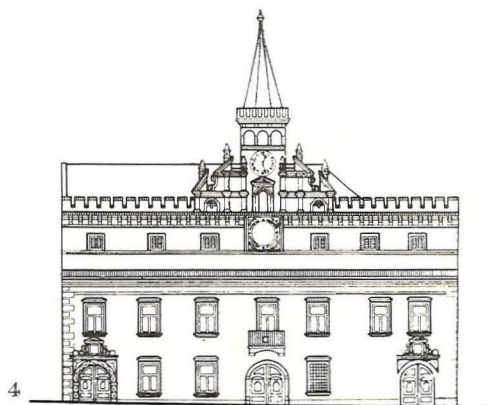
ce. V žádosti přímo vymezuje své nároky — požaduje 10 vozů stavebního dříví, 5 kop prken, 5 kop latí, 10 000 cihel a 10 vozů vápna. Císař namísto toho nařídil vyplatit Malostranským ekvivalentní částku 330 tolarů. Postup stavebních prací není zpočátku zcela zřetelný. Určité vyjasnění přináší zápis z 10. října 1618,¹⁹ obsahující žádost Jana Kechla z Hollenštejna, aby si mohl rozšířit dům do náměstí, jako se tomu děje při stavbě radniční budovy.²⁰ Prokazuje počátek prací při přestavbě radnice, zahájené buď koncem r. 1617 nebo až počátkem 1618. Stavba probíhala zprvu velmi rychle. Protože

¹⁹ A. M. P. sign. 2216, fol. C 18 p. v.

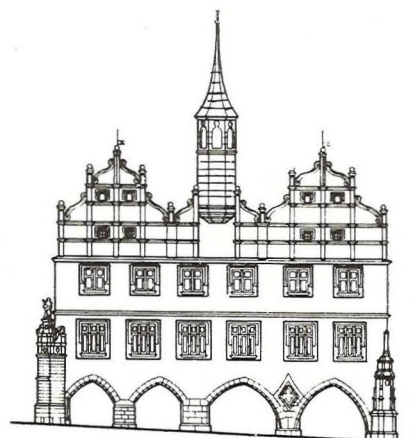
²⁰ Na tento zápis upozorňují Dobroslav Líbal a Jan Muk ve stavebně historickém rozboru budovy, Malostranská radnice, str. 4.

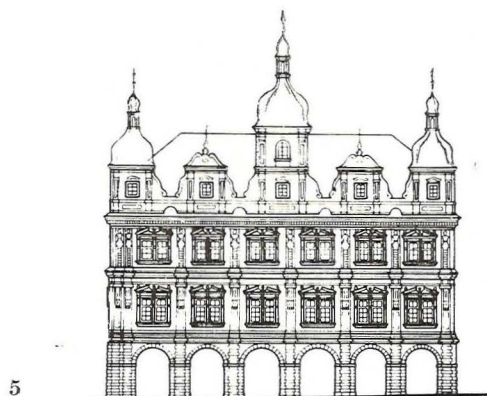
1

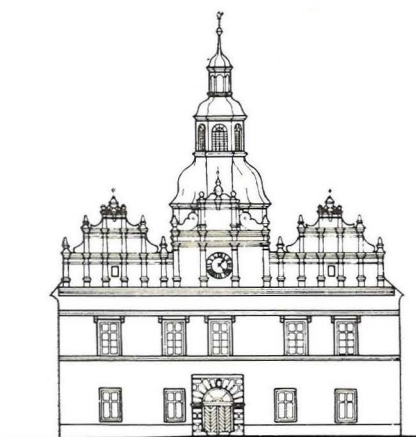
4

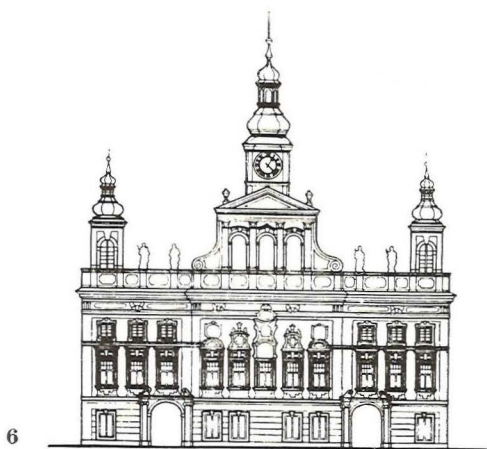
2

5

3

6

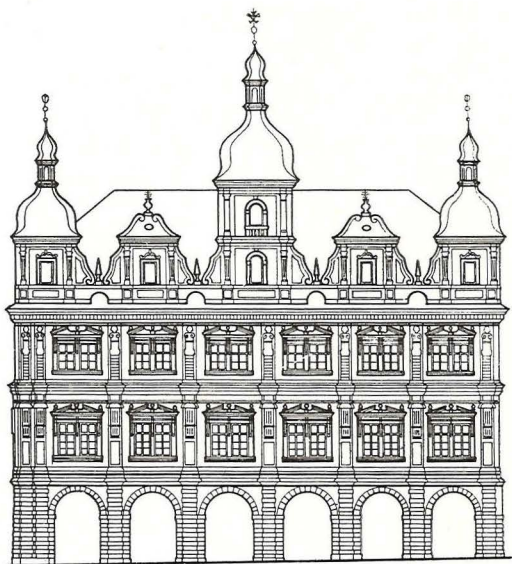
si však vyžadovala velké náklady a patrně též proto, že svou bohatostí manýristické výzdoby byla danému prostředí cizí, požaduje městská rada její zjednodušení. Dokládá to poznámka písaře o zasedání rady dne 1. března 1619: „...A nyní na rathauzu stavení velký náklad jde. Protož žádají, aby zbytečností při témž stavení zanecháno bylo.“ Roku 1619 byla již náměstní část z větší míry hotova a zároveň se staví zadní křídlo. Svědčí o tom zápis v radním manuálu z 26. listopadu 1619: „Letha Páně 1619 v outery po památce S. Panny Katheřiny, to jest 26. dne měsíce Novembris, po dokonání již na větším díle předního stavení rathouzu znovu vyzdviženého, pan purgmistr a páni předně do kostela sv. Mikuláše v městě tomto že sjíti, kdež se služby Boží konali a pěkné kázání od kněze Jana Rozaciusa, faráře, v témž kostele učiněno, po vykonání pak týchž služeb Božích a benedikci se na rathouz do nové radní světnici najíti dáti a na svá místa posaditi ráčili“.²¹ Z r. 1619 také pocházejí intarzované dveře s nápisem „Senatus 1619“, přemístěné do Staroměstské radnice. To už bylo v době po zahájení stavovského povstání. Na radnici byla odeprána poslušnost Ferdinandovi II. a vzdáván hold Fridrichu Falckému. Bouřlivé události měly však vážné důsledky pro průběh stavby i celkový její rozsah. Vše nasvědčuje tomu, že v této době dochází k přerušení prací. Teprve r. 1628 se objevuje v záznamech odkaz 24 zl. Jiřího Mayera z Purkrejdu „na pomoc vystavení rathouzu“ a téhož roku 30 fl. jako příspěvek bratrstva nákladníků vaření pív na vyzdvižení tří radničních věží. Že byly tyto věže r. 1636 již dostavěny, dokládá prospekt Hollarův, na němž je radnice zaznamenána s věžemi a štíty. Leč třicetiletá válka, jež způsobila vleklou stavbu a projevila se i v její omezené vnitřní výzdobě i nakonec v celkové torzální výstavbě, postihla nakonec budovu znovu. Při švédském vpádu vniklo vojsko generála Königsmarka po opanování Malé Strany do radnice a vydrancovalo ji. Tato událost a nové provozní požadavky byly příčinou stavebních úprav, provedených od r. 1660. Na přestavbu se vybíralo už dříve — v r. 1654 byla ke zřízení radniční kaple Matky boží určena pokuta, vymáhaná od měšťana Kryštofa Ludvíka; stejně tak se však sešly i dary. Vedením těchto prací byl pověřen Vilém Oppenrieder. Vedle zřízení radniční kaple, umístěné v jižní místnosti v 1. patře, v níž se dosud dochovaly tři niky, vzniklo v této době nové schodiště do 1. patra, v přízemí nástupní prostor na schodiště s bohatým portálem v podloubí. Jednoduchý portál v tomto prostoru byl sem přemístěn odjinud a patrně částečně pozměněn. V dispozici zejména přízemí jsou zřejmě ještě další zásahy této úpravy, a to v nových klenbách i příčkách. Po více než století nedochází pak k významnějším změnám. Sloučení čtyř pražských měst r. 1784 však mělo, jako u ostatních radnic, vážné důsledky. Správa města byla soustředěna do Staroměstské radnice a radnice Malostranská přestavěna k účelům fiskálního úřadu a to někdy mezi lety 1787 a 1793. V této době bylo pravděpodobně dispozičně upraveno 2. patro, takže nyní není patrný jeho původní rozvrh. Arkádová chodba v tomto patře byla předělena příčkami a podobně vznikly klenuté prostory v jejím prvním

²¹ Cyril Merhout: O Malé Straně, str. 85.

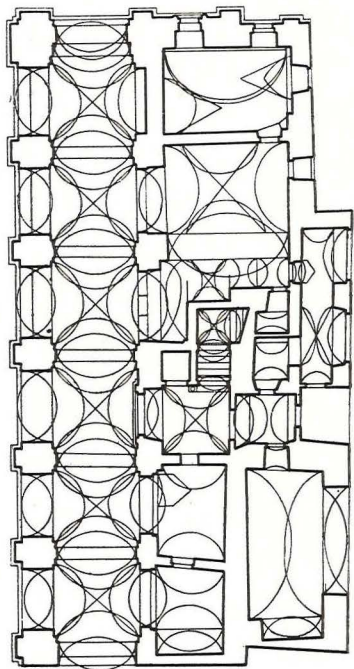
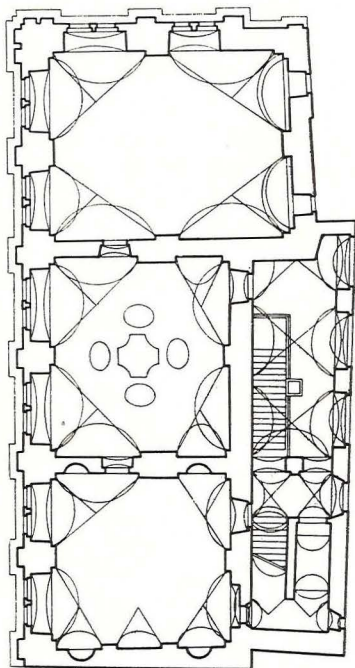

Kompoziční vývoj radnic se střední věží. 1. Louny — 2. Litoměřice — 3. Stříbro — 4. Havlíčkův Brod — 5. Malá Strana — 6. České Budějovice (Kresby K. Kibic)

*Rekonstrukce hlavního průčelí
Malostranské radnice*

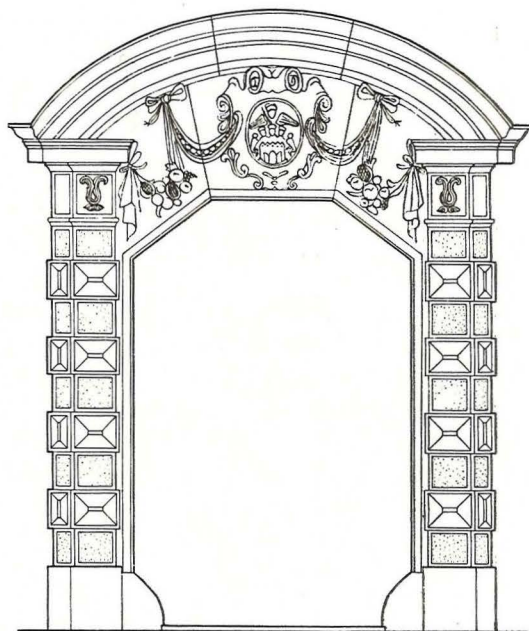

*Půdorys 1. patra
Malostranské radnice*

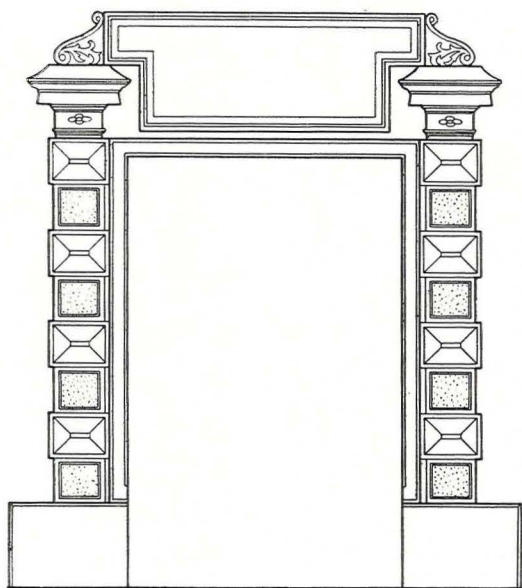

Půdorys přízemí Malostranské radnice

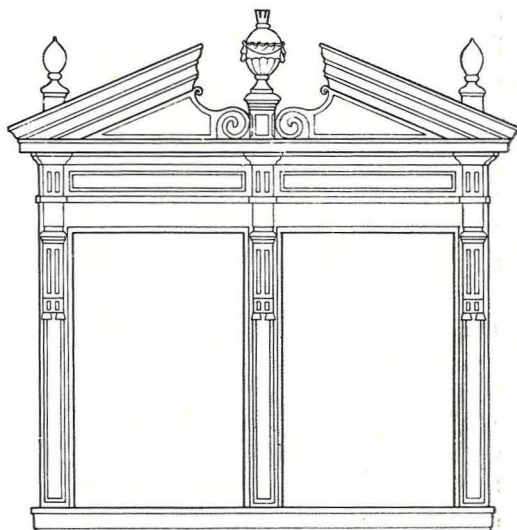
*Vstupní portál
Malostranské radnice*

Portál v radničním vestibulu

*Členění okna v 1. patře radnice
(Kresby K. Kibic)*

patře v místě, kde se dříve nacházel vstupní portál do radní síně. Přestavba se také dotkla průčelí, kde vázy v rozeklaných tympanonech oken jsou pravděpodobně klasici-
stní a nahradily piniové šišky, jež zaznamenal r. 1743 Dietzler a které se dosud zachovaly po stranách tympanonů. Po zboření masných krámů ve středu Malostranského náměstí se řezníci přestěhovali do bývalého radničního pivovaru. Podobně tak byla do radnice přemístěna strážnice. Roku 1824 bylo zahájeno jednání o nástavbě třetího patra nad severním křídlem v místě původních renesančních štítů, jež se však uskutečnila až v r. 1827. Ze 30. listopadu 1826 pochází žádost magistrátu, adresovaná guberniu, o schválení zvýšeného rozpočtu na snesení věží. Souhlasné vyjádření gubernia bylo vypraveno 29. listopadu 1827 a v r. 1828 dal stavitel Josef Kaura věže i štítové vikýře hlavního průčelí snést. Jako důvod odstranění se uváděl jejich špatný stavební stav. Patrně téhož roku byla zazděna zbývající část podloubí. V tomto stavu zachycuje radnici Antonín Langweil. Roku 1870 městská rada dokonce zamýšlela radnici zbořit a postavit na jejím místě školu. Nakonec však byla nová škola umístěna do Josefské ulice, ale při jejím rozšíření r. 1883 došlo k ubourání části východního a severního křídla. Zároveň byl při severovýchodním nároží budovy přistavěn jednopatrový přístavek (r. 1871) a jeho uliční průčelí přizpůsobeno fasádě radnice. Na základě plánu z r. 1949 bylo pak uvolněno podloubí. V současné době se připravuje oprava radnice.

Hlavními problémy u Malostranské radnice jsou otázky návaznosti stavby z let 1617—28 na starší části, zhodnocení původní dispozice, slohová provenience průčelí, otázka autorství, zařazení radnice do stavby radničních budov u nás v širším území, problém případné rekonstrukce horních částí průčelí a dispozičních úprav, otázka využití objektu. Závažným úkolem je také provedení hloubkového stavebně historického rozboru ke zjištění a zpřesnění představ vývoje radniční budovy.

Radnice zaujímala před přestavbou v l. 1617—28 stejnou šíři parcely jako po ní. Severní věžová část však mírně předstupovala do náměstí. Stavebně historický rozbor budovy dokazuje, že radnice není novostavbou z doby po r. 1617, ale že v sobě obsahuje části starší budovy, podobně jako je tomu například u radnice v Českých Budějovicích. Že byla náměstní čára při přestavbě vyrovnána na úroveň věžové části, dokazuje žádost měšťana Jana Kechla z Hollenštejna z r. 1618, nárokuující rozšíření jeho domu v sousedství dle vzoru radnice. Navázání na starší budovu však dokládá zejména půdorys přízemí. Větší část jeho zdi pochází z doby před r. 1617 a také tak klenba v severní a jižní místnosti. Části staršího zdiva lze rovněž předpokládat u tří severních pilířů podloubí, jež patřily věžové stavbě. Podobně je tomu i u zdiva této věžové části v 1. patře a snad i do jisté míry v patře druhém. Jinak má první patro oproti přízemí jasnou osnovu tří hlavních prostorů, tj. velké světnice — shromaždiště celé obce — při severním nároží, radní síně ve středu dispozice a světnice purkmistra, upravené v šedesátých letech 17. století na kapli. Jižní část 2. patra pochází samozřejmě plně až z renesanční přestavby budovy po r. 1617, protože tato část byla původně jednopatrová. Zajímavá je také otázka schodiště. U renesanční radniční dispozice bylo schodiště z přízemí do 1. patra téměř vždy vázáno na horní mázhauz (velkou světnici). Předpoklad Merhouta, že se původní renesanční schodiště do 1. patra nacházelo v přízemí v místě jeho pokračování do dalších pater, je třeba vyloučit, jak prokázal stavebně historický rozbor, protože schodiště obou horních pater a jeho vřetenová zeď jsou umístěny nad starší

klenbou.²² Tato poloha by také nesplňovala výše uvedenou podmínku přímého spojení s horním mázhauzem. Přímé spojení je ovšem třeba také předpokládat i s arkádovou chodbou v 1. patře, původně otevřenou řadou půlkruhových oblouků. Schodiště do 1. patra se mohlo nacházet v nároží křídla severního a západního, a to už v křídle severním při dvoře (pak by dnes bylo spolu s celým křídlem odstraněno), nelze však vyloučit jeho původní umístění v místě dnešního schodiště barokního, ovšem v reprezentační podobě, kde může zároveň spojovat mezipatro, nacházející se pod arkádovou chodbou. Jižní část původního dolního mázhauzu, v baroku přepažená od části severní a nově sklenutá, mohla být takto upravena právě v této souvislosti. Renesanční rozvrh místností ve 2. patře je nyní nezřetelný v důsledku pravděpodobně klasicistní přestavby. Využití starších částí budovy ovšem dokazují také údaje o rychlém postupu prací, kdy po dvou letech bylo hlavní křídlo do náměstí mimo věže a štíty téměř ukončeno.

Po stránce tvarosloví architektury patří budova k projevům pozdní renesance a manýrismu. Radnice je dvoupatrová, u hlavního průčelí prolomená v přízemí šesti oblouky podloubí, dle záznamu Dietzlerova bosovanými.²³ Z pilířů a polopilířů podloubí vyrůstá složitý pilastrový systém, provázaný mohutnými římsami, jež dávají budově převládající horizontální charakter. Polopilíře v přízemí jsou bandážované, při severozápadním nároží stejně jako pilastry v obou patrech sdružené. Pilastry v 1. p. mají konzolové hlavice, členěné glyfy a ukončené třemi kapkami. Nad nimi probíhá neúplné zalamované kladí. Pilastry 2. patra jsou zdvojené, v horní partii dělené páskem a sedly jonských hlavic s maskarony, na jejichž portrétní charakter poukazovala starší literatura. Silně vysazená hlavní římsa není již zalamovaná. Pilastrový systém člení obě horní patra po šesti mírně obdélných plochách, v nichž se vždy nachází dvojice sdružených oken, orámovaných po stranách drobnými pilastry. Ty nesou nadokenní kladí s rozeklaným typanonem, v jehož středu jsou klasicizující vázy, po stranách pak piniové šišky. Podobně je členěno i severní průčelí. Představu původního vzhledu partií nad hlavní římsou poskytuje dochovaný plán průčelí před zbořením věží a štítů, řada starých rytin a srovnání s dodnes zachovanými články severního průčelí nad hlavní římsou. Hmota radnice i jejích věží je také zachycena na barokních panorámatech města, ale z hlediska dokumentačního jsou pro poznání původního členění nejcennější pohledy na Malostranské náměstí — rytina korunovačního průvodu Marie Terezie od Jana Ondřeje Pfeffela podle kresby Jana Josefa Dietzlera z roku 1743, mědiryt Kašpara Plutha dle Františka Hegera — korunovační průvod Leopolda II. z roku 1791 — a dvě rytiny Malostranského rynku (od severu a jihu) od Kašpara Plutha podle kresby Filipa a Františka Hegerových z roku 1794. Znázornění radnice z roku 1743 a 1791 (1794) se od sebe liší o úpravy v tomto mezidobí provedené: původní cibulovitá báň hlavní věže byla nahrazena stanovou a tři severní oblouky podloubí byly v této době zázděny. V detailu je na rytině z roku 1743 zajímavé, že ve středu rozeklaných tympanonů jsou na místo dnešních klasicizujících váz piniové šišky a mezi volutami věží a vikýřů

²² Dobroslav Líbal — Jan Muk: Malostranská radnice str. 32.

²³ D. Líbal a J. Muk pokládají toto zachycení bosáže za chybu rytce, vzniklou při přepisu Dietzlerovy kresby. Malostranská radnice, str. 7.

drobné jehlance. V 1. patře věže zachycuje rytina z roku 1743 okno pravoúhlé, z roku 1791 (1794) okno uzavřené archivoltou. Ale i oba pohledy bratří Hegerů z roku 1794 se od sebe v jistých detailech liší: pohled od jihu zaznamenává na tympanonu oken tři šišky, od severu jednu ve středu. Zajímavé je také zalamované kladí hlavní římsy na pohledu od severu, kdežto na druhém pohledu je kladí průběžné. Pilastry jsou na prvním pohledu kónické, na pohledu od jihu nikoliv, zato však oblouky soklu mezi vikýři a věžemi zde mají rustikovanou archivoltu a v kladí oken girlandy. Je ovšem jasné, že pohled od severu je hodnotnější, protože na rozdíl od druhého je zde radnice v popředí. Přesto zaznamenání zalamovaného kladí hlavní římsy je třeba pokládat za chybné, vzniklé mylným opakováním římsy nad 1. patrem. Ale tyto drobné nesrovnalosti nemohou snížit dokumentační význam všech tří rytin, který je výjimečný; vzájemné porovnání těchto rytin se zachovanými částmi severního průčelí vedou, jak uvidíme, spolu s plánem průčelí s věžemi k přesné představě původního vzhledu. Srovnání podání pilastrů s pilastry severního průčelí objasňuje různé pojetí na obou rytinách: pilastry byly skutečně kónické, ale jen velmi mírně, jako je tomu u bočního průčelí. Tak poskytují tyto prameny bezpečný podklad ke zjištění původního stavu.

Zbývá se vyjádřit k otázce, zda radniční věže a štítové vikýře patří slohově k průčelí, zda původní návrh předpokládal budovu ve svém pozdějším výsledku, či zda krátký časový odstup výstavby věží a vikýřových štítů způsobil, že tyto jsou stylově pokročilejší, případně už barokní, a tedy změnou proti původnímu návrhu. Podobně tak je otázkou, zda tvarosloví článků obou průčelí nad hlavní římskou bylo shodné. Tyto otázky jsou důležité ve všech směrech — pro posouzení slohové provenience, zhodnocení kompozice radnice, její začlenění do vývoje radních domů i pro úvahu o výhledové úpravě budovy.

A. Janoušek soudí, že radnice „byla přestavěna renesančně nedlouho po r. 1600 Bossim s pozdějšími, architektonicky podradnějšími nástavbami tří věží a dvou štítů nad hlavní římsou“.²⁴ Dle názoru Dobroslava Líbala a Jana Muka se ukazují dosti značné formální a kompoziční rozdíly mezi částmi nad a pod hlavní římsou, avšak zásadní pojetí detailů je v obou partiích radničních průčelí shodné, takže lze předpokládat vznik kompozice před Bílou horou.²⁵ Cibulovité věžní bání jsou jistě poznamenány nastupujícím barokem,²⁶ ale ten se projevil na některých budovách v Praze už před

²⁴ A. Janoušek: Nutnost úpravy východní strany Malostranského náměstí, *Za starou Prahu*, roč. XXII., str. 89.

²⁵ „Na první pohled se ovšem ukazuje dosti značná formální i kompoziční diskrepance mezi částmi průčelí nad a pod hlavní římsou. Právě na jeho severním úseku je patrné, že rozvrh atiky s věžemi a štíty patří do jiného stavebního období než řešení fasád až k hlavní římsě. Lze to velmi lehce vysvětlit násilným přerušením stavby v důsledku válečných událostí českého povstání. Části průčelí nad hlavní římsou byly provedeny až v další fázi nejpозději do roku 1636. Ovšem zásadní pojetí detailu je v obou partiích příbuzné. Můžeme vyslovit důvodně názor, že celková kompozice dovršení radničních průčelí pochází již z doby předbělohorské. Znamenalo by to ovšem rozhodně značné posílení uměleckého významu objektu“. D. Líbal a J. Muk: *Malostranská radnice*, str. 34.

²⁶ Zajímavé je v tom směru původní návrh na přestavbu Loketské radnice z doby kol. r. 1680, když byl později přijat a v l. 1682—4 realizován návrh na novostavbu na jiném místě od malostranského měšťana Abrahama Leuthnera. U prvního návrhu objevuje se bání věže podobná jako byly u radnice Malostranské a není vyloučeno, že tento návrh, jen o málo starší než realizovaný, pochází rovněž od Leuthnera.

r. 1618. Pilastrový systém všech tří podlaží je hlavní římsou ukončen a pilastry věží a vikýřů na něj nenavazují. Tato okolnost zdála by se nasvědčovat změně původní koncepce při dostavbě věží.²⁷ Ale zde je třeba mít na paměti, že šlo o přestavbu, nikoliv novostavbu, že spojení obou částí staré radnice způsobilo neklasické uplatnění pilíře a pilastrů v ose průčelí při nepravidelném rozvrhu intervalů oblouků podloubí. Tento problém — dosažení jednotného architektonického výrazu budovy při spojení dvou starších částí nestejné šíře — byl u historické architektury nezřídka a úspěšně řešen — z radnic jmenujme alespoň radnici v Litoměřicích, A zde právě náleží ocenění architektu Malostranské radnice, jak vytvořil ucelené a vysoce hodnotné dílo při nejbohatším dobovém členění, výzdobě i kompozici a zároveň využil do značné míry starších částí budovy. To také svědčí o tom, že jedním z hlavních záměrů přestavby byla dobová snaha po měšťanské reprezentaci. Nových prostorů přestavbou získaných vznikl poměrně málo (část 2. patra), i když je nutné mít na paměti torzálnost výsledku. Rozsah škod, způsobených za pasovského vpádu, je třeba posuzovat uvážlivě: v budově se po r. 1611 úřaduje a přestavba začíná až po více než šesti letech. Je zřejmé, že toto prodlžení bylo způsobeno úsilím o zajištění dostatečných finančních prostředků — městská rada se nakonec obrací přímo na císaře s žádostí o podporu. A jestliže se k přestavbě přistupuje až po roce 1617, je možno připustit, že tento záměr byl ještě starší. Dochované členění věží i vikýřů je shodné s bočním průčelím a ve stylové jednotě s ostatními částmi obou průčelí. Je tedy velmi pravděpodobné, že u věží byl proveden původní návrh pouze s jistým časovým opožděním, způsobeným rušným obdobím po roce 1618.

Nyní je možné pokusit se o zhodnocení radnice po stránce tvaroslovné a vyjádřit se k otázce autorství. Dosavadní závěry se v tom směru od sebe liší. Cyril Merhout předpokládá za autora přestavby Giovannioho Campiona de Bossi, jednak z důvodů jeho postavení na Malé Straně v té době, jednak z důvodů tvaroslovných, srovnáváje detaily obou portálů kostela sv. Tomáše s členěním oken Malostranské radnice. V. Mencl a Emmanuel Poche předpokládají jako autora rovněž G. Campiona de Bossi, s uplatněním prvků augšpurské zbrojnice, a shledávají zde prvky michelangelovské²⁸. Podobně soudí E. Šamánková: „Zvláštní tvary svazkových pilastrů s kapkovitými motivy pod pásem římsových hlavic, zdůrazňující dvojí vrstvu stěny, patří však pomichelangelovskému slohovému stupni, který v Itálii reprezentují Michelangelovi žáci Ammanati a potom Giacomo della Porta... Zajímavě je rozřešeno radniční nároží: z každé strany užil architekt vždy dvou sružených svazkových pilastrů, které odsadil nepatrně od vlastní nároží, takže se v tomto řešení již ohlašují tektonické systémy pokročilého 17. století. Do přízemí se vstupuje portálem s bossovanými pilastry, které nesou rozlomené nadpraží a rozevřený segmentový tympanon; předlohou pro jeho tvar, stejně jako pro tvary oken a kapkovitých pilastrů, byly Bossimu detaily ze stavby augšpurského Zeughausu, který v letech 1602—7 postavil Eliáš Hohl. Proti stavbám české renesance, které uplatňují hladkou, sgrafitem pokrytou plochu, byla ovšem malostranská nápadně napřed tektonicky členitá a ve svém pojetí nečeská“.²⁹ Přiřítá tedy

²⁷ Tak také soudí A. Janoušek, Nutnost úpravy východní strany Malostranského náměstí, Za starou Prahu, XXII, str. 91.

²⁸ V. Mencl — E. Poche: Vzpomínky na Prahu, str. 104.

²⁹ E. Šamánková: Architektura české renesance, str. 96.

autorství Bossimu. Vstupní portál v přízemí však nesporně pochází až z doby raně barokní přestavby po r. 1660, protože má již znak s iniciálou „F III.“, který dostala Malá Strana r. 1657. Dobroslav Líbal a Jan Muk nepochybuji o tom, že „uspořádání fasád radnice v celku i v detailu nevzbuzuje reminiscence na výtvarnou oblast italskou, ale má z části blízké příbuzné na západě a jihozápadě střední Evropy. Z ryze architektonického hlediska proto neobstojí atribuce uměleckého konceptu Janu Campionovi de Bossi, důsledně opakovaná v literatuře. Je více než pravděpodobné, že týž stavbu prováděl, ale architektonické řešení průčelí, tedy právě té nejprogresivnější stránky radnice, mu jistě nelze přisuzovat“.³⁰ Osobnost Giovannio Campiona de Bossi uniká našemu bližšímu poznání. Vedle jeho podílu na renesanční přestavbě kostela sv. Tomáše je jeho autorství doloženo u nerealizovaného projektu schodiště z Karlova mostu na Kampu, kde se opakují prvky Malostranské radnice.³¹ Vzhledem k tomu, že projekt pochází až z r. 1622, může zde být uplatnění shodných prvků následné dle vzoru Malostranské radnice, takže ani tento projekt neprokazuje Bossiho autorství pro radniční budovu. Problém její slohové příslušnosti plyne jmenovitě z toho, že se zde mísí prvky pozdní renesance jihoněmecké (jehlance, maskarony aj.) s prvky italské architektury porenesanční (tvary oken, kapkovité pilastry), které svědčí o návrhu význačného architekta, obeznámeného se soudobou architekturou těchto oblastí. Přes své originální pojetí má však Malostranská radnice „své blízké příbuzné“ také v Praze — např. ve stavbě kostela sv. Salvátora (evang.) na Starém Městě z let 1611—14. A že mísení tvarosloví různé provenience v radničním průčelí neplynulo z uplatnění kameníků různého původu a orientace, ale bylo záměrem autora se snahou v celistvý architektonický účín, dosvědčuje především kompoziční řešení radnice, jak dále poukážeme. Proto pokládáme za velmi pozoruhodný názor Viktora Kotrby, že Malostranská radnice je pozdní realizací návrhu Josefa Heinze,³² který působil jako komorní malíř na dvoře Rudolfa II., ale byl rovněž činný jako architekt — ve Švábsku je například autorem kostela v Haunsheimu — zejména jako spolupracovník a spoluautor děl Eliáše Hollaa při stavbě augšpurské zbrojnice i radnice. Pak by ovšem záměr radniční přestavby pocházel z doby před pasovským vpádem, poněvadž Josef Heinz koncem r. 1609 umírá. U Heinze lze zcela předpokládat podrobnou znalost soudobé architektury italské a jihoněmecké, protože mnoho cestoval po Itálii při získávání uměleckých děl pro císaře Rudolfa II. a delší dobu žil v Augšpurku, odkud pocházela jeho manželka Regina. A tak použití tvarosloví různých oblastí při přestavbě radnice jakoby se stalo symbolem obrazu tehdejšího národnostně smíšeného obyvatelstva Malé Strany, stejně jako se odrazily společenské změny po stavovském povstání v náhlém přerušení stavby.

Malostranskou radnici je však nutné zároveň též posuzovat ve světle vývoje radničních budov v českých zemích i ve střední Evropě, především pak vývoje jejich kompozice. Stavba radnic v našich zemích je po r. 1600 charakterizována jednak tím, že je budují i ta nejmenší města a městečka — tedy že jejich počet intenzívně vzrůstá — jednak tím, že velká města v důsledku rozvoje své samosprávy své radnice představují a roz-

³⁰ D. Líbal a J. Muk: Malostranská radnice, str. 33—34.

³¹ C. Merhout: Projekt schodiště z pražského mostu na Kampu z r. 1622, Památky archeologické, díl XXIX., str. 62 n.

³² Děkuji dr. V. Kotrbovi za laskavé upozornění o možnosti autorství J. Heinze.

širují. Jako dobudování Malostranské radnice přerušila Bílá Hora i stavbu jiných radnic, např. ve Velvarech, kde vzniklo do té doby jen přízemí budovy s podloubím, ne nepodobným podloubí radnice Malostranské, kdežto 1. patro je až barokní — zde tedy naopak došlo ke změně koncepce. V kompozici Malostranské radnice shledávají Dobroslav Líbal a Jan Muk pojetí už barokní: „Vytvoření vyvážené kompozice se zdůrazněným osovým motivem je naší renesancí rozhodně cizí a obsahuje v sobě již vyzrálé prvky barokní“.³³ Opomeneme-li schéma radnice s průčelním štítem a většinou věžičkou v jeho vrcholu či na hřebenu střechy, kolmém k průčelí (k tomuto typu patřily např. radnice v Ústí n. L., Slavonicích, České Kamenici, na Hradčanech atd.), vyskytla se u nás v renesanci vedle sebe dvě symetrická kompoziční schémata radnic, a to symetrická budova se střední věží s postranními štíty či atikou a symetrická budova s hřebenem střechy rovnoběžným s fasádou, krytým z boku postranními štíty, s věžičkou uprostřed hřebenu střechy. K prvnímu schématu patří radnice v Litoměřicích, Ostrově, Kroměříži atd., ke druhému radnice v Plzni, Jirkově, Žluticích, atd. Zajímavý je vznik prvního typu: k symetrickému řešení dochází při rozšiřování staré radniční budovy o vedlejší dům, kdy vzniká Doppelhaus a zároveň problém umístění věže. U radnice v Lounech, stavěné po požáru r. 1517, nacházela se věž ještě na jednom z hřebenů střech jinak symetrické radnice se dvěma štíty. Podobně tak byla umístěna věž u radnice v Poběžovicích (původně například na radnici v Jeně, kde do středu průčelí byla přemístěna až v r. 1755). Tvůrčím činem byla přestavba radnice v Litoměřicích (1537—39), kde je již věž v ose průčelí. Radnice ve Střibře se stejným řešením měla věž při středním štítu už v renesanci. Střední věž má někdy funkci schodiště (Treppenturm), jako je tomu v Ostrově, Kroměříži atd. Podrobný rozbor ukazuje, že Malostranská radnice je dovršením tohoto typu radnic v renesanci v našich zemích a jednou z vrcholných radničních architektur u nás vůbec. Zajímavý je však také pohled širších vztahů s vývojem radnic ve střední Evropě. Pozdní renesance se při jejich stavbě neprojevovala jen v monumentálnějším měřítku a v bohatosti článků a detailů často manýristických, ale u nejvýznamnějších případů v hledání nové kompoziční osnovy. Dokládá to zcela originální rozeklání průčelního štítu ve dva boční rizality u radnice v Paderbornu (1612—16) nebo například kompoziční rozvinutí budovy se dvěma odsazenými věžemi na nižších přístavbách u radnice v Augšpurku (1615—20) atd. Hledání nového kompozičního řešení v té době se netýkalo jistě jen radničních budov. A evropským příkladem kompozičního rozvinutí radnice je právě radnice Malostranská. Ačkoliv navazuje na předchozí vývoj v českých zemích, znamená zároveň změnu v uplatnění trojvěžového schématu navíc se štítovými vikýři mezi věžemi, snad poprvé ve střední Evropě vůbec. Jako výše uvedené radnice je i ona přísně symetrická; trojvěžové schéma bylo pak použito u nejvýznamnějších radnic pozdějších slohových období, u nás u radnice českobudějovické a liberecké.

Malostranská radnice představuje v současné době vážný problém památkářský. Především bude třeba provést hloubkový průzkum. Jeho výsledky mohou být překvapující: radnice má patrně zasypané sklepy, jež by mohly více říci o nejstarších obdobích budovy. Není plně vysvětlen rozsah radnice gotické a vrcholně renesanční (po roce

³³ D. Líbal a J. Muk: Malostranská radnice, str. 34.

*Malostranská radnice
na pohledu
korunovačního průvodu
Marie Terezie. Dle kresby
J. J. Dietzlera z r. 1743
(Snímek J. Janátková)*

*Malostranská radnice
na kresbě F. a Fr. Hegerů
z r. 1794 — pohled
od severu
(Snímek K. Kibic)*

Malostranská radnice

(Snímky K. Kibic)

Severní průčelí Malostranské radnice

▲
*Nároží Malostranského náměstí
s radnicí*

*Hlavní průčelí Malostranské radnice.
Stav po odstranění věží a štitů* ►

1580) a jejich podíl v dnešní budově. Hloubkový průzkum by také mohl objasnit problém původního renesančního schodiště do 1. patra i dřívější dispozici 2. patra, kde se mohou nacházet renesanční stropy. U průčelí bude nutné zjistit, které články jsou kamenné, a vymezit zde rozsah klasicistních úprav. Protože jedna z rytin z roku 1794 zachycuje pilastry věží a štítů hlavního průčelí jako kónické s rytým kosodélníkem, tedy odlišně od průčelí bočního, je možné si ověřit náš závěr o jejich shodě zjištěním negativu po otlučeném pilastru, dnes omítnutém, na zachované části severní věže. Dalším úkolem je zajistit vhodné využití objektu a v té souvislosti rehabilitaci dispozice budovy (zrušení divadla, uzavření původních prostorů v 1. patře atd.). Nádvoří arkády by měly být upraveny do renesanční podoby.

Nejzávažnějším problémem je otázka úpravy partií nad hlavní římsou náměstního průčelí. Jak bylo již výše uvedeno, byly věže a štíty odstraněny v roce 1828 pro chatrný stavební stav. Jejich konstrukce byla totiž velmi subtilní a také se vůbec neodrážela v dispozici jednotlivých pater. Problém je třeba řešit jednak z hlediska budovy samotné, jednak v posouzení stavu východní strany náměstí i celého prostoru Malostranského náměstí. Situaci je třeba uvážit velmi obezřetně, protože se návrat architektury do určitého staršího stádia může dostat do rozporu s mezitím již změněným prostředím, nehledě k problematice možnosti přesného zjištění původního stavu. Zde je nutné poukázat na řadu neúspěšných rekonstrukcí. Na druhé straně je třeba odmítnout názor, že jakékoliv uvedení „do původního stavu“ je purismem a tedy nesprávné. Charakteristickým znakem puristické úpravy bylo vedle nedoceňování pozdějších slohových podílů hlavně přetváření („obohacení“) architektonického díla mluvou jeho stylového charakteru. Vědecká rekonstrukce přichází v úvahu jen při dokonalé znalosti původního stavu, za předpokladu omezeného podílu části rekonstruované k části zachované, plného respektování hodnotných zásahů ostatních slohových období i původního materiálu a vhodného začlenění do stávajícího prostředí. Jejím cílem je rehabilitace deformovaného architektonického díla či prostředí. Stavebněhistorický průzkum Malostranské radnice, vypracovaný Dobroslavem Líbalem a Janem Mukem, rozděluje směrnice pro asanaci a rekonstrukci ve dvojí: „První obsahuje pokyny zcela nepochybné a nesporné, druhé, týkající se rehabilitace celkového zevního vzhledu radnice, musí se státi předmětem úvah, diskusí i architektonických studií.“³⁴

Problémem úpravy východní strany náměstí se zabýval A. Janoušek, který u radnice uvažuje: „Věží a štítů na bývalé radniční budově čp. 35, zbořených r. 1826, netřeba želeť. Byly pozdější a podradnější než ostatní průčelí, nevyrůstaly organicky z jeho architektury; byly na střechu jen dodatečně posazeny, a to v lichém počtu pěti, ačkoliv počet okenních sdružených otvorů je sudý, šest v každém patře“³⁵ a navrhuje ponechání stávajícího stavu. Podle názorů jiných je radnice ve své nynější podobě torzem, nesoběstačnou architekturou, která vyžaduje architektonického dotvoření. Jeho formu — rekonstrukci původních věží a štítů či moderní úpravu střešní partie — je nutno dále uvážit. Fr. Ruth soudil, že „pěkné by bylo je (podlouhí) obnoviti i zřídit věže“³⁶.

³⁴ tamže, str. 45.

³⁵ A. Janoušek: Nutnost úpravy východní strany Malostranského náměstí, *Za starou Prahu* XXII, str. 91.

³⁶ Fr. Ruth: *Kronika královské Prahy a obcí sousedních*, str. 706.

Proti rekonstrukci lze uvádět názor, že se prostředí Malostranského náměstí od doby dostavby radnice změnilo: gotický kostel byl nahrazen barokním, palác Smiřických zvýšen o patro atd. Změnilo, ale převážně ještě do doby, kdy radniční věže existovaly, takže se naopak při změnách s těmito vztahy počítalo. Mladší úpravy se nacházejí na opačné straně náměstí. Jako další námitka proti rekonstrukci (případně pro moderní úpravu střešní části) přichází okolnost, že odstraněné věže a štíty jsou dokumentovány vedle jednoho plánu původního stavu průčelí jen na rytinách z 18. a počátku 19. století, kde nejsou zachyceny detaily v dostatečné přesnosti. Vzájemné porovnání rytin ukazuje na jistou rozdílnost jejich záznamu — vždyť tato diskrepance se objevuje i na obou rytinách Pluthových ze stejného roku (1794) dle týchž kreslířů (bratří Hegerů). Už výše jsme však uvedli, že tyto nesrovnalosti jsou jen omezené a že porovnání všech rytin a plánů se zachovanými částmi bočního průčelí poskytuje bezpečný podklad k přesnému zjištění původního stavu. Velmi závažným je při posuzování problému hledisko urbanistické. Renesanční pojetí náměstního prostoru počítalo s horizontálou měšťanských domů a diagonálou staveb veřejných.³⁷ Jako klasické ukázky lze uvést náměstí v Českých Budějovicích (kostel — radnice), Havlíčkově Brodě (kostel — radnice), nebo v Kroměříži (zámek — radnice), ale také náměstí Malostranské (kostel — radnice). Na věci nic nemění, že ve všech případech byl zde položen základ už v době gotické, ani to, že v baroku dochází k navázání na tento stav. Proto odstranění horních částí radnice znamená znehodnocení tohoto záměru a naopak pro jeho rehabilitaci by bylo nutné počítat s obnovou uvedených vztahů³⁸. V úvaze o případné rekonstrukci chybějících částí hlavního průčelí je třeba přihlídnout zejména k mimořádnému významu Malostranské radnice ve vývoji naší a světové architektury, i k tomu, že tento význam spočívá právě především v jejím kompozičním řešení, deformovaném odstraněním věží a štítů hlavního průčelí. Z několika set renesančních radnic na našem území dochovala se jich jen poměrně malá část, hlavně pro nepochopení hodnot během 19. století. A jen málo chyb lze v tom směru odstranit: u radnice v Turnově vrátit se k původní jednoduché fasádě, nevkusně novorenesančně upravené roku 1894 K. Knopem, uvážit podobné řešení u radnice v Uničově, kde je tato úprava již spornější, stejně jako u radnice v Rýmařově, u níž by odstraněním druhého patra a úpravou střechy bylo možné obnovit estetické porporece budovy a rekonstruovat ji jako typ radnice ve středu náměstí, jež byly v 19. a na počátku 20. století u nás převážně zbořeny.³⁹ Při tomto srovnání jeví se záměr rekonstrukce věží a štítů u Malostranské radnice jako méně problematický. Předpokladem rekonstrukce by ovšem byla „řádně organizovaná a vybavená specializovaná stavební výroba, způsobilá vyřešit náročný úkol bezvadně do všech detailů“.⁴⁰

³⁷ Záleží ovšem zároveň na řadě dalších hledisek: svažitosti náměstí, jeho tvaru směru, uličních tras atd. Právě dalším znakem renesančního urbanismu je přizpůsobení se k místním podmínkám, ač i zde jsou výjimky.

³⁸ Architektonický omyl malostranské záložny nespočívá ani tak v jejím dobovém laciném detailu, ale hlavně ve změně této urbanistické koncepce (převýšená nárožní věž). Při rekonstrukci radničního průčelí by ovšem bylo nutné obnovit podřízenost nárožního domu prostoru náměstí.

³⁹ Například v Bohumíně, Českém Dubu, Dobříši, Dolních Kounicích, Horním Městě, Karlových Varech, Liberci, Miletíně, Novém Městě p. Šm., Odrách, Osoblaze, Polné, Rýžovišti, Salské, Strunkovicích, Šumperku, Teplicích, Vidnavě, Vítkově aj.

⁴⁰ D. Líbal a J. Muk, Malostranská radnice, str. 47.

Význam Malostranské radnice vyžaduje, aby se orgány státní památkové péče zabývaly nynější nepříznivou situací této budovy a snažily se o zajištění nápravy.

Literatura

- Čelakovský Jaromír: Sběrka pramenů práva městského království českého, sv. I. Privilegia měst pražských. V Praze 1886.
- Herold Eduard — Herain Jan: Malá Strana. Praha 1896.
- Hlavsa Václav: Malá Strana. Praha 1957.
- Janoušek Antonín: Nutnost úpravy východní strany Malostranského náměstí. Za starou Prahu, roč. XXII., str. 88 n.
- Kibic Karel: Renesanční dům radní v našich zemích. Asp. práce. Bratislava, 1958.
- Líbal Dobroslav — Muk Jan: Malostranská radnice. Stavebně historický průzkum Prahy. SÚRPMO, 1965.
- Mencl Václav — Poche Emanuel: Vzpomínky na Prahu. Praha 1964.
- Merhout Cyril: Bývalá malostranská radnice se opravuje. Nár. politika, 10. května 1938, str. 3.
- Merhout Cyril: Malá Strana za starodávna. Praha 1938.
- Merhout Cyril: O Malé Straně, Praha 1956.
- Merhout Cyril: Paláce a zahrady pod Pražským hradem. Praha 1954.
- Merhout Cyril: Projekt schodiště z pražského mostu na Kampu z roku 1622. Památky archeologické, díl XXIX, str. 62 n. 1933.
- Ruth František: Kronika královské Prahy a obcí sousedních. Díl III., Praha 1903.
- Šamánková Eva: Architektura české renesance. Praha 1961.
- Tomek Václav Vladivoj: Dějepis města Prahy. V Praze 1855—1901.
- Tomek Václav Vladivoj: Základy starého místopisu pražského. Oddíl III. V Praze 1867.
- Vojtíšek Václav: O vývoji samosprávy pražských měst. Praha 1927.